

Almanca Eğitim Veren Bölümlerde Ders Materyallerinin Saptanmasına ve Üretimine Yönelik Bir Proje Önerisi

Dalim Çiğdem Ünal, Ankara

Öz

Bu çalışmada Almanca eğitim veren ‘bölümlerimizin ihtiyacını karşılayacak nitelikteki ders materyallerinin tespiti veya yazımı için dernek çatısı altında neler yapılabileceği’ konusu irdelenmekte ve proje önerisinde bulunmaktadır. Gerek öğrenciler gerekse öğretim elemanları nitelikli ders materyallerine gereksinim duymaktadırlar, ancak doğru ve etkili ders materyallerini elde edip uygulamak konusunda bazen sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak aşağıdaki üç farklı soru doğrultusunda somut önerilerde bulunmaktadır:

1. Bölümlerimizin gereksinim duyduğu ders materyallerinin saptanması için neler yapılabilir?
2. Bölümlerimizin gereksinim duyduğu ders materyallerinin üretilmesi için neler yapılabilir?
3. Bölümlerde özellikle okuma ve yazma becerilerine yönelik okutulan derslerde kullanılacak materyallerin üretilmesi için neler yapılabilir?

Almanca eğitim veren bölümlerin programlarında yer alan derslerde öğretim hedeflerine en uygun ders materyallerinin, alanda yetişmiş ve uzman Türk akademisyenler tarafından geliştirilmesi gerekmektedir. Üretken olmak hedefinin bir gereği olarak dernek üyelerinden görüş toplayıp, eksiklikleri belirleyip, derslerimize uygun materyal üretimi projesini gerçekleştirmek üniversitelerimizin Almanca bölümlerinde görev yapan dernek üyelerimizin somut katkılarıyla oluşabilecektir.

Anahtar Sözcükler: Almanca ders materyali, ders materyali tespiti, ders materyali üretimi, okuma ve yazma becerilerine yönelik dersler.

Abstract

Ein Projektvorschlag für Materialbeschaffung und -entwicklung bei deutschsprachigen Abteilungen

Die vorliegende Arbeit beschäftigt sich mit der Frage ‘Wie man unter dem Dach des türkischen Germanistenverband Gerders zur Materialbeschaffung und -entwicklung bei deutschsprachigen Abteilungen beitragen kann’. Hierfür wird ein Projektvorschlag gemacht. Es ist eine Tatsache, dass sowohl Lernende als auch Lehrende für die erfolgreiche Durchführung von Lehrveranstaltungen ideale Quellen bzw. Lehrbücher und -materialien benötigen. Jedoch bei der Beschaffung und praktischen Anwendung von richtigen und effektiven Unterrichtsmaterialien treten erhebliche Mängel in Erscheinung. Zur Lösung des Problems werden Vorschläge gemacht, wobei eine Auseinandersetzung mit folgenden drei Grundfragen stattfindet:

1. Was kann der türkische Germanistenverband Gerder unternehmen, um an deutschsprachigen Abteilungen für die optimale Durchführung der Lehrveranstaltungen benötigten Quellen festzustellen?
2. Was kann durch Gerder unternommen werden, um die an deutschsprachigen Abteilungen für eine optimale Durchführung der Lehrveranstaltungen benötigten Lehrmaterialien zu entwickeln?
3. Was soll man tun, um Quellen bzw. Materialien oder Bücher für die Lehrveranstaltungen in Bezug zur Lese- und Schreibfertigkeit zu produzieren?

Die den Lehr- und Lernzielen passenden Lehrmaterialien und -bücher sollten von den erfahrenen Lehrkräften entwickelt werden, die an türkischen Universitäten tätig sind. Produktiv sein gilt als ein verbindliches Ziel und durch das Erstellen von Materialien wird man produktiv. Die an deutschsprachigen Abteilungen unterrichtenden Gerder-Mitglieder können ihre konkreten Beiträge leisten, indem sie an der

Online-Mitgliederbefragung aktiv teilnehmen, die benötigten Quellen feststellen und ein Projekt für Materialentwicklung durchführen.

Schlüsselwörter: Lehrmaterialien für Deutsch, Materialbeschaffung, Materialentwicklung, Lehrveranstaltungen in Bezug zur Lese- und Schreibfertigkeit.

Germanistik Platformu 2 Çalıştayı 09-10 Eylül 2013 tarihinde Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Çeviri Bölümü'nün katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda, Germanistler Derneği'nin çalışmalarını etkin kılacak önemli konu başlıklarından biri de Almanca 'bölümlerimizin ihtiyacını karşılayacak nitelikteki ders materyallerinin tespiti veya yazımı için dernek çatısı altında neler yapılabileceği' sorusu olmuştur.

Üniversitelerin Almanca bölümlerinde okutulan derslerin materyalleri ve seçimi konusuna, dersi veren öğretim elemanı ve dersi alan öğrenci olmak üzere iki farklı perspektiften yaklaşılabılır: Ders sorumlusunun ulaşmak istediği asıl amaç, nitelikli eğitim vermek ve iyi bir Almanca öğretmeni ya da iyi bir filolog yetiştirmektir. Aynı şekilde öğrencilerin asıl hedefinde de kaliteli Almanca eğitimi olarak iyi bir öğretmen ya da filolog olmak vardır. Bu durumda her iki tarafta da ortak bir beklentinin olduğu görülmektedir; bu özde iyi, kaliteli ve etkili eğitim beklentisidir (ayrıca bkz. Aksöz, Serindağ ve Balcı 2006).

Ancak bu beklentinin gerçekleşmesinde önemli bir engel bulunmaktadır. Bu engel ders materyali sorunu olarak karşımıza çıkmakta ve bölümlerimizde okutulan derslerin çoğunluğunda hedef kitleye uygun ders materyalinin olmamasından kaynaklanmaktadır. Özellikle Bologna süreci çerçevesinde (bkz. Hacettepe Üniversitesi 2013) yaşanan derslerde şeffaflaşma ve standartlaşma olguları da dikkate alındığında, nitelikli ve ideal ders materyali konusu gittikçe daha fazla önem kazanmaktadır.

Bölümlerimizde kullanılan ders materyallerinin büyük bölümü Almanya'da öğrenim görenler için yayımlanmış kaynaklardır. Dolayısıyla bu yayınların çoğu, ne Türk üniversite öğrenci grupları için üretilmiş, ne de Türk üniversitelerinde okutulan ders içeriklerine uygun olarak geliştirilmiştir. Eğitimin niteliği açısından bakıldığında görülen bu sorun ya da çelişkili durum, özellikle öğrencilerimizin derslerde kullanılan kaynakların dilini ne denli ağır bulduklarını ve Almanlar için yazılmış metin dilinin derslerin içeriğini anlamayı neredeyse imkânsız kıldığını sıklıkla dile getirmeleriyle de kendisini göstermektedir. Ayrıca Almancaya oldukça hâkim olan bir yüksek lisans öğrencisi kendisiyle yapılan mülakat görüşmesi sırasında, önceden lisans öğrencisi olarak okuduğu bölümde derslerin genellikle ele alınan Almanca metinleri Türkçeye çevirmek yoluyla işlendiğini belirtmiştir. Görüldüğü gibi, bölümlerimizde okutulan bazı kuramsal ve uygulamalı derslerin önerilebilecek uygun nitelikte bir temel kaynağının bulunmaması eğitim-öğretim sürecinin işleyişini olumsuz etkilemektedir.

Tıpkı öğrenciler gibi, ders sorumlularının da uygun ders materyalini sağlama konusunda sıkıntıya düştükleri, yapılan çeşitli görüşmelerde dile getirilmektedir (ayrıca bkz. Kırmızı 2009; Ulusoy ve Gülüm 2009). Dersin sorumlusu açısından bakıldığında bu olumsuzluğun yaşandığı durumlardan bazılarını örneklendirebiliriz:

- Akademik kariyerinin henüz başlarında ya da bir dersin sorumlusu olarak ilk kez görevlendirildiğinde,
- Kendi uzmanlık alanı olmayan bir dersi veya dersleri okutması gerektiğinde,
- Akademik personel sıkıntısı yaşanan bölümde görev yaptığından, sıklıkla farklı ve yeni dersleri vermesi gerektiğinde,
- Emekliye ayrılan öğretim elemanlarının yıllar boyunca verdiği derslere artık yeni bir ders sorumlusunun atanması gerektiğinde,
- Bilgi eksikliği nedeniyle okutulacak dersin içeriğine uygun ders materyali elde edememesi durumunda.

Dersi veren öğretim elemanı, doğal olarak uygun ders materyali arayışı içine girer ve bu da gereklidir. Ancak doğru materyalleri bulması bazen rastlantılara bağlı olabilir; örneğin bir meslektaşından tesadüfen adını öğrendiği bir kaynağı kullanmak veya bir başka meslektaşının kendisine kişisel görüşü doğrultusunda önerdiği ders materyallerini kullanmak söz konusu olabilmektedir. Farklı zaman ve yerlerde yapılan çeşitli mesleki toplantı ya da görüşmeler buna benzer durumların bir istisna oluşturmadığına işaret etmektedir. Uygun ders materyalinin nesnel, objektif verilere dayanmadan tespit edilip kullanılması durumunda eğitim kalitesi açısından sonuç iyi olabileceği gibi maalesef kötü de olabilmektedir. Öğrencilerin aldıkları eğitimin niteliği açısından yapıcı bir beklenti içinde olduklarını takdirle karşılamanın ötesinde, onların özellikle derslerin işleniş biçimleriyle motive edilmeleri sağlanmalıdır. Bu doğrultuda, yine etkili ve nitelikli eğitim amacından hareketle, derslerde doğru materyal sorununun çözülmesi için somut adımlar atılması gerekmektedir.

Yukarıda dile getirilen materyal sorununun çözümüne yönelik olarak aşağıda sıralanan üç farklı sorudan hareketle somut önerilerde bulunmaktadır:

1. Bölümlerimizin gereksinim duyduğu ders materyallerinin saptanması için neler yapılabilir?
2. Bölümlerimizin gereksinim duyduğu ders materyallerinin üretilmesi için neler yapılabilir?
3. Bölümlerde özellikle okuma ve yazma becerilerine yönelik okutulan derslerde kullanılacak materyallerin üretilmesi için neler yapılabilir?

1. Bölümlerimizin gereksinim duyduğu ders materyallerinin saptanması için neler yapılabilir?

Uygun kaynakların ve/veya kitapların saptanması için internet teknolojilerinden yararlanarak araştırma yapılması uygun olacaktır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle Google Dokümanlar (İng. Google Docs) (bkz. Google 2013) ya da Google Sürücü (İng. Google Drive) (bkz. Vikipedi 2013, Google Drive 2013) gibi ücretsiz bir internet uygulamasından yararlanarak çevrimiçi anket oluşturulup bu anket aracılığı ile veri toplanabilir. Bunun için ders veren dernek üyelerimizin dolduracakları sade bir anket formu oluşturulmalı ve bu formda mevcut bölümlerimizde okutulan derslerin listelendiği bir tablonun yer alması sağlanmalıdır.

Burada asıl amaçlananın çeşitli dersler için ‘uygun kaynakların saptanması’ olduğu açıkça belirtilmelidir. ‘Kaynak ve/veya kitap adlarını’ çevrimiçi ankete girmeleri

istenebilir. Anketin uygulaması sırasında Likert ölçekli bir form kullanılarak üyelerin ‘tavsiye dereceleri’ saptanırsa elde edilen veriler daha sağlıklı olacaktır.

Veri toplama işleminin sonunda dersler bazında okutulması önerilen kaynakların ve kitapların künyesi belirlenerek Germanistler Derneği’nin resmi internet sitesinde duyurulabilir. Bunun için anket sonuçları oluşturulan link aracılığıyla paylaşılarak ve tavsiye edilen kaynakların listesi “Önerilen Ders Materyalleri Kataloğu” adı altında yayınlanabilir. Oluşturulan materyal listesinin internette paylaşılmasına dayanan bu çalışma ile ciddi bir başvuru kaynağı elde edilmiş olacaktır. Atılması planlanan bu somut adım, söz konusu kaynak bulma sorununu çözmek ya da bu süreci kolaylaştırmak ve şeffaflaştırmak konusunda büyük katkı sağlayabilir.

2. Bölümlerimizin gereksinim duyduğu ders materyallerinin üretilmesi için neler yapılabilir?

Gereksinim duyulan ders materyallerinin ve/veya kaynaklarının yazılması için bir anket aracılığıyla ders veren üyelerden veri toplanmalıdır. Ders veren dernek üyelerimizin dolduracakları bir anket formu oluşturulmalı ve bu formda mevcut derslerin listelendiği bir tablo yer almalıdır. Burada asıl amaçlananın ‘hangi dersler için’ kaynak ya da materyal üretilmesinin gerektiğinin saptanması olduğu net bir biçimde vurgulanmalıdır. Formda listelenen ‘ders adlarını’ işaretlemeleri istenebilir. Tıpkı ihtiyaç duyulan ders materyallerinin saptanmasında olduğu gibi ihtiyaç duyulan ders materyallerinin üretilmesi için de Likert ölçekli bir form kullanılarak üyelerin ‘tavsiye dereceleri’ saptanırsa elde edilen veriler daha sağlıklı olacaktır.

Saptanan ihtiyaçlar sonrasında kitap yazarı, kitap bölümü yazarı ya da editör olarak yayın faaliyetinde bulunmak isteyen üyeler de belirlenebilir. Bu bağlamda, yine anket yoluyla veri toplanmalıdır. Öğretim elemanı dernek üyelerinin dolduracakları yeni formda ise materyal ihtiyacı olan derslerin listelendiği bir tablo oluşturulabilir. Bu kez asıl amaçlananın ‘materyal üretimi ve/veya yazımı faaliyetinde’ (Yayın faaliyeti türü: a. kitap yazarı, b. kitap bölümü yazarı ya da c. editör) bulunmak isteyen üyelerin saptanması olduğu belirtilebilir. Üyelerin ‘istek derecelerinin’ yine Likert ölçekli bir form aracılığıyla saptanması daha sağlıklı olacaktır.

Türk üniversite öğrencilerinin ihtiyaçları doğrultusunda hazırlanmış nitelikli ders materyallerini üretilmesi için son aşamada araştırma boyutu olan bir proje başvurusu yapılmalıdır. Söz konusu proje, üretilen materyali derslerde kullanan öğrencilerin görüşlerinin araştırılmasına yönelik olabilir. Bu amaçla Avrupa Birliği Hayat Boyu Öğrenme ve Gençlik Programları, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, Alman Akademik Mübadele Servisi, Alman Kültür Merkezi ya da çeşitli devlet üniversitelerinin Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimlerine (BAB) proje başvurusu yapılabilir.

3. Bölümlerde özellikle okuma ve yazma becerilerine yönelik okutulan derslerde kullanılacak materyallerin üretilmesi için neler yapılabilir?

Bir proje önerisinin geliştirileceği bu son bölüm çerçevesinde vurgulanmak istenen, nitelikli mezunların yetiştirilmesinin yolunun nitelikli derslerden geçtiğidir. Kullanılan ders materyallerinin ihtiyaca ideal biçimde yanıt veriyor olması bu amaç doğrultusunda

büyük rol oynamaktadır. Özellikle de Almanca öğretmeni yetiştirilen kurumların öğretim programlarında yer alan ve öğrencilerin dil becerilerini geliştirmesine yönelik olarak okutulan Okuma Becerileri I, Okuma Becerileri II, Yazma Becerileri I, Yazma Becerileri II, İleri Okuma ve Yazma Becerileri I ve İleri Okuma ve Yazma Becerileri II derslerinde kullanılacak materyal eksikliği dikkat çekmektedir (ayrıca bkz. Mollaoğlu ve Ceylan 2010). Bu kapsamda Bursa Uludağ Üniversitesi öğretim elemanlarının (Yunus Alyaz, Mehmet Doğan, Munise Yetim, Orhan Özmüt, Harun Göçerler ve Müjde Üzer) gerçekleştirdiği proje sonucu ortaya çıkan ders materyali (bkz. Öztürk 2013) gibi örneklerin çoğalması arzu edilir.

Söz konusu dersler için nitelikli ders materyallerinin üretilmesi gerektiği görüşünün gerekçesi olabilecek noktalara aşağıda değinilmektedir:

- Donanımlı Almanca öğretmenleri yetiştirmek için dil eğitimi, yöntem bilgisi ve öğretmenlik uygulamasına yönelik dersler öğretim programında ağırlıklı olarak yer almaktadır (bkz. YÖK 2013),
- Dilbilgisi, kelime bilgisi, okuma, yazma, duyduğunu anlama, konuşma gibi dil becerilerini kapsayan pratiğe yönelik dersler programın ilk yarısında ağırlıklıdır (ayrıca bkz. Aslan ve Balcı 1999),
- Metinler, kitaplar, derleme materyaller, internet ve bilgisayar teknolojisi bazlı materyaller gibi çok çeşitli ders malzemesi bu dersler için kullanılmaktadır (ayrıca bkz. Aksöz, Serindağ ve Balcı 2006), ancak bu malzemelerin Almancanın öğretimi açısından ideal ya da etkili malzemeler olup olmadığı konusu tartışmalıdır,
- Yaşanan Bologna süreci örneğinden hareketle derslerde standartlaşma ve şeffaflaşma, özellikle hedef gruba göre belirlenmiş nitelikli ders materyalleri ile sağlanabilir,
- Öğrenciler, ele alınan konuları somut ve etkili olarak öğrenebilecekleri ders malzemelerine önemli ölçüde ihtiyaç duymaktadırlar,
- Üniversitelerin Almanca bölümlerinde daha kaliteli okuma-yazma eğitimi verilmesi için dil öğrenimi sürecini adım adım uygulanan eğitim teknikleriyle gerçekleştirecek ders materyallerinin üretilmesi bir zorunluluktur,
- Özellikle dil becerilerine yönelik derslerde kuramsal bilgilere uygulamanın eşlik ettiği ders yapısına ve dersin amaçlarına uygun olan okuma metinlerinin kullanılması gerekmektedir,
- Ders materyallerinde yer alan bütün alıştırmalar ders içeriklerine ve yapısına uygun olmalıdır; ayrıca kazandırılmak istenen bilgi ve beceriler öğrenci merkezli alıştırmalarla pekiştirilmelidir,
- Yazma becerileri bağlamında ve özellikle yazılı metin türlerinin eğitimi bazında adım adım yazma eğitimi verilmeli (bkz. Kast 1999), ayrıca kuramsal bilgiler, yaratıcı boyutla birlikte harmanlanacak biçimde işlenmelidir (ayrıca bkz. Hatipoğlu, Çakır, Köksal ve Kürkçüoğlu 2000).
- Otantik metinler kullanılmak yoluyla özgün ve güncel ders materyali üretimi gerçekleştirilmelidir,

- Yeni geliştirilecek ders materyalleri modüler yapıya sahip olmalıdır,
- Metinlerin oluşturulması aşamasında gerek dil seviyesi, gerekse içerik/konu bağlamında öğrencilerimize uygun, onları motive edici ilginç metinler oluşturulmalıdır,
- Özellikle çeşitli yazma, okuma tekniklerinin ve stratejilerinin yeni oluşturulacak ders materyallerinde ele alınması gerekmektedir çünkü Türk öğrenciler bu teknik ve stratejileri genellikle tanımadığı için uygulayamamaktadır,
- Geliştirilen materyallerde öğrenme stratejilerinin eğitiminin de verilmesi uygun olacaktır, bu bağlamda özerk ve bağımsız öğrenme yolunda ilerleme sağlanabilir.

Bu çalışmada değinilen proje önerisinin hayata geçmesini mümkün kılacak bir unsur da üniversitelerde uygulanmakta olan akademik personel atama kriterleridir. Akademik personel olarak görev yapan dernek üyelerimiz, kitap bölümü yazarlığı ya da kitaba yönelik araştırma projesi gibi faaliyetlerde bulduklarında üniversitelerin atama kriterlerini yerine getirme sürecinde yol kat edecektir. Bu araştırma çalışmalarına katılan kişiler hem bilime katkı sağlamış olacak hem de yayın ve araştırma yaparak atama kriterlerini sağlama amaçları ile uyumlu tutum sergilemiş olacaklardır.

Textor’a göre (2013), iyi bir “Literacy-Erziehung” iyi bir okur-yazar olmanın temelidir. Bu terim, derslerde okunan metinlerden hareketle anlamayı, düşünmeyi, çeşitli deneyimler edinmeyi, yazılı türleri tanımayı ve yazı dilinde de beceriler geliştirmeyi kapsamaktadır (bkz. Textor 2013). Bu bağlamda, üniversite eğitimi ile özde amaçlanan, öğrencilerin veya öğretmen adaylarının iyi birer okur-yazar olmalarıdır. Ancak iyi bir okur ve iyi bir yazar olmak konusunda Türk öğrencilerin eksiklikleri olduğu gözlemlenmektedir (bkz. Aksöz, Serindağ ve Balcı 2006a; Serindağ, Aksöz ve Balcı 2006b).

Sonuç

Öğrencilere yabancı dilde daha iyi okuma-yazma eğitimi vermek için eğitimde standartlaşmayı sağlayacak ders materyallerimizi kendimiz üretmeliyiz. Üretken olmak hedefinin bir gereği olarak dernek üyelerinden görüş toplayıp, eksiklikleri belirleyip, derslerimize uygun materyal üretimi projesini gerçekleştirmeliyiz. Bu amaçla akademisyen üyelerimizin bilgi birikiminden yararlanmalıyız. Almanca eğitim veren bölümlerin programlarında yer alan derslerde öğretim hedeflerine uygun ders materyallerinin alanında yetişmiş ve uzman Türk akademisyenler tarafından geliştirilmesi gerekmektedir. Bu aynı zamanda bizim daha iyi Almanca öğretmeni mezunu vererek Türkiye’deki Almanca öğretiminin kalitesinin artmasını sağlamamız anlamına gelecektir. Söz konusu yenilikçi çalışmalar, üniversitelerin Almanca bölümlerinde görev yapan dernek üyelerimizin somut katkılarıyla oluşabilir.

Kaynakça

- Aksöz, Ali Sami; Serindağ, Ergün; Balcı, Tahir** (2006): “Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi Öğrencilerinin Ve Öğretim Elemanlarının Öğrenim/ Öğretim Süreçlerine Ve Değerlendirmeye Yönelik Görüşleri”, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 31, s. 14-28
- Aslan, Osman; Balcı, Tahir** (1999): “Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Alman Dili Eğitimi Bölümünde Uygulanan Eski Ders Programı ile YÖK'ün Eğitim Fakültelerinin Alman Dili Eğitimi Anabilim Dallarında Uygulanmasını Öngördüğü Yeni Programın Karşılaştırmalı Eleştirisi”, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, s. 46-57.
- Hatipoğlu, Sevinç; Çakır, Gülcan; Köksal, Handan; Kürkçüoğlu, Fatma Şükran** (2000): “Bericht der Arbeitsgruppe Sprachpraxis”, Tapan, Nilüfer; Polat, Tülin; Schmidt, Hans-Werner (Yay.). *Berufsbezogene Deutschlehrausbildung*, İstanbul, s. 25-28.
- Kast, Bernd** (1999): *Fertigkeit Schreiben*. Langenscheidt, München.
- Kırmızı, Bülent** (2009): “Etkili Bir Almanca Öğretimi İçin Öğretmen Beklentileri”, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2009, Cilt: 12, Sayı: 22, s. 268-280.
- Mollaoglu, Arzu ve Ceylan, Yasemin** (2010): “Die Integration der Grammatik und des Schreibunterrichts unter dem Aspekt der kreativen Schreibfertigkeit im ersten Studienjahr der Deutschlehrausbildung”. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 23 (1), s. 339-364.
- Öztürk, Ali Osman** (Hg.) (2013): *Home. Ein Film von Yann Arthus-Bertrand. Unterrichtsmaterialien für Deutsch als Fremdsprache. B1*. Haz. Yunus Alyaz, Mehmet Doğan, Munise Yetim, Orhan Özmut, Harun Göçerler ve Müjde Üzer, Ekin Basım Yayın Dağıtım, Bursa 2013.
- Textor, Martin R.** (2013): “Literacy-Erziehung im Kindergarten”, Textor, Martin R. (Yay.) *Kindergartenpädagogik*. Online-Handbuch. <http://www.kindergartenpaedagogik.de/1719.html> [10. 11. 2013]
- Serindağ, Ergün; Aksöz, Ali Sami; Balcı, Tahir** (2006): “1998-1999 Eğitim-Öğretim Yılında Uygulamaya Konulan Öğretmen Yetiştirme Lisans Programlarının Değerlendirilmesi Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Almanca Öğretmenliği Örneği”, *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı: 31, s. 1-13.
- Ulusoy, Kadir ve Gülüm, Kamile** (2009): “Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih ve Coğrafya Konuları Öğrenirken Öğretmenlerin Materyal Kullanma Durumları”, *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 10, Sayı: 2, Ağustos 2009, s. 85-99.

İnternet Kaynakları

- Google Drive** (2013): Google Drive. <http://www.google.com/intl/tr/drive/about.html> [10. 11. 2013]
- Google** (2013): Formlar. https://support.google.com/drive/topic/1360904?hl=tr&ref_topic=2811744 [10. 11. 2013]
- Hacettepe Üniversitesi** (2013): Bologna Süresi Çalışmaları. <http://www.hubologna.hacettepe.edu.tr/> [10. 11. 2013]
- Wikipedi** (2013): Google Drive. http://tr.wikipedia.org/wiki/Google_Drive [10. 11. 2013]
- YÖK** (2013): Almanca Öğretmenliği Lisans Programı Ders İçerikleri. http://www.yok.gov.tr/documents/10279/49665/almanca_ogretmenligi/39955176-4bee-4aa1-99b7-00cd6ef50ad3 [10. 11. 2013]